

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרק תשיעי

ברכות הראיה

סוגיה כא: ברכת אשר יצר

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

סוגיה כא: ברכת אשר יצר

*

רקע

סיימנו את דיני ברכות הראייה. הנושא הבא מוגדר על ידי השו"ע כ"הלכות הנהגת אדם בבקר". בהלכות אלו כלולות ברכות השחר, ברכת "אשר יצר", נטילת ידים שחרית, והנהגת בית הכסא.

הרמב"ם מביא את רוב ההלכות הללו בפרק ז' מהלכות תפילה, בפרק שכותרתו "כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותם בכל יום".

מקורות

- א. גמ' ס': "הנכנס לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים... רופא כל בשר ומפליא לעשות"
 ב. רש"י ד"ה ומפליא לעשות; דרכי משה סי' ו אות ב
 ג. רא"ה ד"ה כד נפיק
 רמב"ם הל' תפילה פ"ז ה"ה, והגהות מיימוניות אות ה
 ד. שו"ע סי' ו סע' א, ומשנה ברורה
 סי' ז, ומשנה ברורה

דרכי משה סי' ו אות ב

ונראה לי שמפליא לעשות קאי על הנשמה שנתן באדם, וזו היא פליאה גדולה שיתקיים דבר רוחני והוא מן העליונים בדבר גשמי בגוף האדם שהוא מן התחתונים, ואי אפשר לנשמה לעשות פעולתו להשכיל במושכלת בעוד שאדם חולה באחד מאבריו כי כאב גופו מטרידו מלעשות פעולתו, ועל כן אמר: רופא חולי כל בשר ועל ידי זה מפליא לעשות שהנשמה נקשרת בגוף, ועל כן תקנו לומר מיד אחר ברכה זו ברכת א-להי נשמה.

רא"ה ד"ה כד נפיק

כד נפיק, אומר: ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם איני יכול להתקיים אפילו שעה אחת ברוך אתה ה' רופא כל בשר ומפליא לעשות, פירוש, וכל שעה שנכנס שם ויוצא משם הוא מברך כן, שעל הרפואה שיש באותו דבר הוא מברך כן. ודעת מקצת הראשונים שאין צריך כן על הקטנים אלא על הגדולים, דיקא נמי דקתני הנכנס לבית הכסא ואלו לקטנים לא שייך למימר ביה הנכנס.

הסבר הסוגיה

כי נפיק [מבית הכסא], אומר: ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים...

[גמ' ס':]

נחלקו הראשונים באלו מקרים מברכים "אשר יצר". רוב הראשונים סוברים שמברכים "אשר יצר" גם אחרי צרכים גדולים וגם אחרי צרכים קטנים. הרא"ה [ד"ה כד נפיק] והגהות מיימוניות [הל' תפלה פ"ז אות ה] מביאים דעה, שמברכים רק אחרי צרכים גדולים.

הפוסקים [מובא במשנ"ב סי' ז אות א] כותבים שאין זמן מחייב לברכת "אשר יצר", וניתן בדיעבד לברך את הברכה גם זמן ארוך לאחר עשיית הצרכים¹. נחלקו הפוסקים בדין אדם שעשה צרכיו פעמיים ולא בירך אחר הפעם הראשונה, אם מברך שתי ברכות או שמברך ברכה אחת ועולה לו לשתי הפעמים. השו"ע [סי' ז סע' ג] פוסק שמברך פעמיים, הב"ח [שם ד"ה כתב בית יוסף] פוסק שמברך פעם אחת בלבד. הב"ח מסביר, שברכת "אשר יצר" היא ברכת הודאה, וניתן בברכה אחת לפטור את שני החיובים. הב"ח מוכיח את שיטתו מברכת המזון. האוכל שתי ארוחות ונזכר שלא בירך על הארוחה הראשונה, מברך ברכה אחת בלבד על שתיהן, ומאי שנא כאן שיברכו שתי ברכות.

הט"ז [סק"ב] חולק על הב"ח, ומקבל את פסק השו"ע. מסביר הט"ז שברכת "אשר יצר" שונה מברכת המזון. ברכת המזון אחת עולה לשתי ארוחות, כיוון שבידו להמשיך ולאכול, ולכן שתי הארוחות מצטרפות ליחידה אחת, אבל עשיית צרכים אינה בידו, ולכן אין שתי הפעמים מצטרפות ליחידה אחת, וצריך לברך פעמיים.

הלכה

השו"ע [סי' ז סע' ג] פוסק שאדם שעשה צרכיו פעמיים מברך פעמיים "אשר יצר". המשנה ברורה [סי' ז סק"ה] חושש לשיטת הב"ח, ופוסק שספק ברכות להקל, ומברך פעם אחת בלבד.

¹ עיין שו"ע סי' קסה סע' א ומשנה ברורה סק"ב, שלכתחילה יש לברך מיד לאחר שעשה צרכיו, ואין לאחרה.